

Teori – praksisspørgsmålet og bloggen som læremiddel

Om anvendelighed af blogs i forbindelse med praktikken

AF: SVEN GERKEN, UC SJÆLLAND OG DORTHE CARLSEN, UC SYDDANMARK.

I projektet Professionsuddannelser og læremidler (POL) har læreruddannere eksperimenteret med forskellige typer af læremidler. Antagelsen har været, at læremidler spiller en væsentlig, men ikke altid synlig rolle i professionsuddannelserne – og det på trods af at læremidlerne indgår i mange forskellige sammenhænge eller ”rum” i undervisningen og i den samlede uddannelse.

Læremidler er brugsgenstande (Hansen 2009:11), der har til opgave at facilitere undervisningen og de lærendes læring. Læremidler kan bidrage til at håndtere forskellige problemer. For læreruddannelsen har koblingen mellem teori og praksis været en akilleshæl siden akademiseringen af læreruddannelsen. I POL-projektet har vi set at underviserne fra både sygeplejeskeuddannelsen, pædagoguddannelsen og læreruddannelsen har eksperimenteret med forskellige læremidler med det formål at binde praktik og studie tættere sammen; det gælder fx brugen af virtuelle portfolioer (sygeplejeskeuddannelsen) og brugen af videodokumentation i praktikken (pædagoguddannelsen). Andre eksperimenter har på anden vis tematiseret forholdet mellem teori og praksis ved at eksperimenterer med hvordan man kan drage praksis ind i undervisningen på uddannelsesinstitutionen, fx gennem virtuelle universer i second life og brugen af cases. Vi har undersøgt de eksperimenter, der er gjort med brugen af blogs

som koblingsmekanisme mellem praktik og studie i læreruddannelsen og stiller spørgsmålet: Kan – og evt. hvordan kan bloggen som læremiddel bidrage til koblingen mellem studie og praktik med henblik på at øge den studerendes professionsfaglighed?

Bloggen – et funktionelt læremiddel

Der er forskellige typer af læremidler; vi skelner mellem semantiske, didaktiske og funktionelle læremidler. Denne skelnen genfindes bl.a. hos Jens Jørgen Hansen i Læremiddellandskabet (Hansen 2010: 20). En blog kan i denne sammenhæng forstås som et funktionelt læremiddel (1). Jens Jørgen Hansen beskriver de funktionelle læremidler således: *Funktionelle læremidler indgår i processer eller aktiviteter. Det karakteristiske ved et funktionelt læremiddel er derfor tre ting: teknologien (hvad kan det), aktiviteten (hvad gør vi med teknologien) og hensigten (med hvilket formål gør vi noget)*. (Hansen 2010: 76). Disse tre aspekter skal ses som gensidigt afhængige, hvis eksperimenter med web 2.0 teknologier ikke skal være eksperimenter med teknik for teknikens skyld. I det følgende har vi ladet de tre aspekter være styrende for undersøgelsen af bloggen som læremiddel i en professionsuddannelse. Artiklen indledes med en indkredsning af teori-praksis-problemet, der relaterer sig til 'med hvilket formål gør

vi noget'-aspektet. Artiklens anden del beskriver kort bloggernes muligheder (teknologi-aspektet) og endelig undersøges det, hvad der faktisk skete i tre konkrete eksperimenter i læreruddannelsen. I alle tre forløb blev eksperimenteret med brugen af blog som kommunikationsplatform i forbindelse med en praktikperiode. De to forløb knytter sig til praktik i dansk, det tredje til praktik i historie. Målet er på baggrund heraf at skitsere nogle begreber, kriterier og principper for undervisernes håndtering af bloggen som funktionelt læremiddel i læreruddannelsen. Når dette er målet, ligger der en evaluering – en værdisætning – af det set i undersøgelsen. Med Shadish's fire elementer for god evalueringspraksis in mente (Krogstrup 2006:41) kan man på kort form sige, at bloggen som funktionelt læremiddel i læreruddannelsen er genstandsfeltet. Projektet er kendetegnet ved at der interverneres i praksis gennem eksperimenter med nye typer af læremidler, hvorfor genstandsfeltet som udgangspunkt må karakteriseres som en situationsbestemt indsats. De kriterier som ligger til grund for vurderingen udtrages i første omgang af de præsenterede teorier om teori-praksis-problemet i læreruddannelsen, og indlejres i et videre perspektiv i relation til begrebet professionslæring. Man kan sige at det videre mål med inddragelsen af bloggen er at øge de studerendes professionslæring, mens det opera-

tionelle mål er at koble teori og praksis. Undersøgelsen er gennemført som tekstanalyser af de tre blogs; Sven Gerken har analyseret dansk-forløbene, mens Dorthe Carlsen har analyseret brugen af bloggen i forbindelse med praktikken i historie. Tekstanalyserne er primært kommunikationsanalytisk opbygget: Hvem siger hvad til hvem – og hvordan? Endelig søges anvendelsen af evalueringen/ undersøgelsen fremmet ved at lade artiklen munde ud i nogle spørgsmål, som læreruddannere kan stille sig selv hvis bloggen inddrages som funktionelt læremiddel.

Teori-praksis-problemet

Lige siden læreruddannelsen blev en akademisk uddannelse, har spørgsmålet om sammenhængen mellem den teoretiske og den praktiske del været et problemområde. At dette har stået centralt hænger bl.a. sammen med det særlige ved professionsuddannelser, at de på mange måder udfolder sig i et andet miljø eller felt end der, hvor de opnåede kvalifikationer skal bruges. Allerede i 1970'erne talte man derfor om "praksischocket" når studerende overgik til professionen. Og nyere undersøgelser viser, at der stadig er en afstand mellem det, der foregår på uddannelsen og det, de nye lærere oplever som nødvendige kompetencer i praksis.

Mantraet de senere år på læreruddannelsen har været treklangen mellem linjefag, pædagogiske fag og praktikken. Sammenhæng mellem linjefag og pædagogiske fag er formentlig endnu ikke landet, men er en sammenhæng, der kan arbejdes med internt. Denne sammenhæng vil vi ikke komme nærmere ind på her. Praktikken derimod foregår et andet geografisk sted og i en helt anden kontekst, hvor forholdet mellem praksisviden og teoretisk viden er et andet end på læreruddannelsen.

Hvad er problemet?

En diskussion, der har ligget bag problematiseringen af forholdet mellem teori og praksis i lærerjobbet, har været spørgsmålet om på hvilken måde lærerjobbet står i forhold til opfattelsen af begrebet "profession".

Man har igennem mange år diskuteret om disse faggrupper kunne kaldes professionelle fordi der har været usikkerhed om deres vidensgrundlag: Hvilken videnskab danner grundlaget for lærerarbejdet, pædagogarbejdet osv.? Kan man pege på en enkelt videnskab eller en samling af flere videnskaber, eller er der ikke snarere tale om et praktisk erhverv, hvor de væsentlige kompetencer tilegnes gennem praktisk arbejde, enten det nu er i den almindelige socialisering i familien eller institutionerne eller igennem deltagelse i praksis; i praktik, i en mesterlære eller i begyndelsen af karrieren? Man kan se en sammenblanding af videnskab og hverdagsviden, der er stabiliseret i de samfundsmæssige institutioner og som de professionelle har inkorporeret samtidig med, at de udvikler den. (2)

Den viden, der kendetegner professionen er altså, iflg. Moos og andre, en sammenblanding af videnskabelig funderet viden og en viden udvundet af daglig praksis, som tillige ofte vil have karakter af at være tavs. Det betyder også, at den teoretiske viden, der opsamles på uddannelsen, ikke nødvendigvis og umiddelbart kan overføres til den professionelle praksis. Lave og Wenger, der beskæftiger sig med 'siteret læring' siger således om anvendt viden i praksis, at det i høj grad afhænger af de rammer, der er udstukket, hvordan viden om teorierne anvendes i praksis. At det netop ikke er en logisk følge at den studerende, der kan alle teorierne i læreruddannelsen, bliver den bedste praktiker.

Den viden, der arbejdes med i ud-

dannelsesrummet, kan således ikke forventes at være direkte overførbart i forhold til praksisfeltet, som en anvendt teori for direkte praktiske løsninger af et problem. Den udøvende i praksisfeltet arbejder under komplekse forhold og med praktiske løsningsmodeller. En kompleksitet, det næppe er muligt helt at indfange i uddannelsesinstitutionernes teoretiske univers, fordi det situationelle aspekt for handling inkluderer viden og kunnen, som er etableret i en situeret praksis, der ofte er tavs eller ikke begrebsliggjort. Netop denne problemstilling ligger som en udfordring til læreruddannelsens treklang: *Selvom der har været en større opmærksomhed på de tavse, ikke formulerede aspekter ved de professionelle viden igennem de seneste år, så er der en stigende interesse i at gøre den implicite kundskab explicit, at få de professionelle til at forklare, hvad de faktisk gør. (3)*

Der foreligger således en problemstilling, der indeholder eksistensen af forskellige videnformer og forskellige praksisformer, som ikke umiddelbart korresponderer og interagerer med hinanden. Det sker inden for den samme uddannelse, der som sådan opfattes som et samlet hele, med kvalificering til en bestemt profession som sigte. Der kan derfor være grund til at se lidt nærmere på, nogle af de områder kvalificeringen retter sig mod. Her skal der primært refereres til en undersøgelse foretaget i forbindelse med akkrediteringen af læreruddannelsen ved University College Sjælland 2010-2011, hvor det er forsøgt at afdække nogle af de oplevelser nye lærer har haft ved overgang fra studie til arbejde.

Ny lærer i arbejde

Undersøgelsen er designet som en kombination af en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse og nogle heraf udsprungne kvalitative interviews. I analysen af forholdet mellem

faglig viden og relationelle kompetencer er det i undersøgelsen tydeligt, at de nye lærere overvejende er optaget af den relationelle del, men det vi her skal beskæftige os med er primært forholdet mellem teoretisk begrebslig viden og praksisviden.

I undersøgelsen angiver de studerende, at de oplever teoretisk viden som en ballast de har med sig, og at de har den i tilstrækkelig grad. Det gælder både som faglig ballast for gennemførelse af undervisningen, vurdering af undervisningsmateriale, kollegiale diskussioner etc. Og de oplever stor forskel på at undervise i deres linjefag og i fag de mere tilfældigt bliver sat til at undervise i.

Det er imidlertid også helt entydigt, at de som udgangspunkt er usikre på, hvorledes deres viden skal gøres folkeskolerelevant. De efterspørger fagdidaktik, udtrykt som redskaber til at transformere egen faglig viden til undervisning. De oplever således, at læreruddannelsen giver dem faglig indsigt, men angiver samtidig at de ikke ved, hvorledes de skal omsætte den til daglig praksis.

I interviewene er det derudover slående, i hvor høj grad de nye lærere taler i hverdagsprog. Teoretiske analyser og almene begrebslige overvejelser er næsten fraværende i deres fremstillinger.

Det er således i undersøgelsen tydeligt, at det teoretiske sprog, der bruges på læreruddannelsen og det sprog, der bruges i den praktiske hverdag, falder vidt forskelligt ud. En overføring og dermed måske også aktiv brug af det begrebs- og teoriapparat, de har tilegnet sig gennem uddannelsen, synes kun i begrænset omfang at finde sted. Det er tænkeligt, at det ligger som tavs viden hos de nyuddannede lærere, men selv i en interviewsituation kommer det ikke til syne. Årsagen er måske, at de to arenaer er mere forskellige end vi normalt tænker

dem. I uddannelsen er tiden sat af til refleksion, diskussion og fordybelse, mens tiden i skolen er afsat til undervisning, møder, problemløsning, undervisningsdifferentiering, urolige elever, mødetider, gårdvagter, samt en mængde praktiske opgaver, der kræver løsning nu og her og dermed måske også et andet sprog. (4)

Det er imidlertid ikke således, at de interviewede ser deres uddannelse som overflødig eller irrelevant. De betragter den som en væsentlig ballast for erhvervsudøvelsen, og spørgsmålet bliver derfor, hvorledes teorier og begreber etableret under uddannelsen i højere grad kan overføres på en frugtbar måde til professionen og på den anden side, hvorledes hverdagens praktiske problemstillinger kan inddrages i læreruddannelsen til almengørelse og teoretisk diskussion? En studerende efterlyser direkte mangel på anvendt teoretisk sprog i forhold til at vurdere eleverne, så det ikke begrænser sig til at *"..... eleven er dum eller eleven er urolig eller eleven har også dumme forældre. Der mangler et rum til den faglige diskussion"*. (5)

To verdener

Vi har tidligere skrevet, at den viden, der arbejdes med i uddannelsesrummet ikke kan forventes at være direkte overførbart i forhold til praksisfeltet. Overførbarhedsproblematikken kaldes også i andre sammenhænge for transfer-problematikken (se fx Fra transfer til transformativ læring). Transferproblematikken handler om, hvordan læring i uddannelsessammenhænge, den teoretiske læring, omsættes som nye kompetencer i arbejdslivet. Her vil det være som undervisningspraksis i skolen. Det er vigtigt at understrege, at der ikke blot er tale om transfer (6) som en direkte overføring, men om en transformation af det tilegnede, der dermed ikke blot overføres, men snarere omformes i forhold til den konkrete kontekst. En transfor-

mation som sker i anvendelsen af det lærte. Det interessante er her at undersøge hvordan nye læremidler kan – eller om de kan – skabe nye eller andre – vilkår for denne transformationsproces. Specielt bloggernes mulighed for samtidighed forekommer her interessant. Altså at erfaringer fra praksisfeltet, som det opleves i praktikken, umiddelbart kan kommunikeres til medstuderende og lærere og dermed umiddelbart kan blive gjort til genstand for fælles refleksion.

Vibe Aarkrog beskæftiger sig også med transferproblematikken, f.eks. i artiklen "En model for samspillet mellem skole og praktik i vekseldannelsen" (Aarkrog 2004). Hun peger på, at der kan være forskellige indstillinger til, hvad skolens (her uddannelsens) opgave er: man kan se det som uddannelsens opgave at forberede deltagere på arbejdslivet og derfor give dem redskaber, eller man kan søge at hjælpe til at bearbejde og analysere arbejds erfaringer som en læring- og udviklingsproces (Gleerup 2010). Netop den sidste tilgang, har været udgangspunktet i de forsøg, der senere skal refereres, ud fra en forestilling om, som Aarkrog også anbefaler, at undervisningen i uddannelsen også må indeholde en oplæring i overførsel – "teaching for transfer" – hvordan kan jeg anvende det lærte i praksis. Anvendelse af det lærte må i sig selv anses for en læreproces, således at man i konkrete situationer kommer "i tanke" om noget af det lærte (teori) og ser anvendeligheden heraf.

Det ville imidlertid være forenklet udelukkende at se dette som et problem, der er placeret i uddannelsen. Også den måde praksis fungerer på er relevant at tage med i overvejelserne.

Torben Nørregaard Rasmussen hævder således i sin artikel "Et er teori – et andet praksis", at de to forskellige størrelser, praksis og

teori af erfarne lærere ofte forstås således, at de bedst behandles ved, at man glemmer det, man har lært på seminariet – jo før jo bedre. (7) Lærernes opfattelse af hvad der er god og dårlig viden, refererer, iflg. ham, således primært til, hvad der fungerer i praksis – altså at den erfaringsbaserede viden udkonkurrerer den teoretiske. At agere uafhængigt af teori, ser han imidlertid ikke som en reel mulighed. Teori er altid en indlejret del af den måde hvorpå vi betragter virkeligheden. Spørgsmålet er kun hvilken grad af bevidsthed, der er omkring brugen, og den dialektik, der etableres mellem de to størrelser. Under uddannelsen og herunder praktikken, ser han det derfor som *relevant og væsentligt at beskæftige sig med dialektikken mellem udviklingen af de forskellige videnformer*. (8) Og her er det værd at være opmærksom på, at bevægelsen i læreruddannelsen hovedsagelig går fra teori mod praksis, mens bevægelsen i skolen hovedsagelig går fra praksis mod teori. Von Oettingen påpeger ligeledes, at løsningen ikke ligger i at man *ophæver spændingen mellem teori og praksis, men gør den til selve grundlaget*. (9)

Opfattelsen af at teori er noget der hører til på seminariet og at virkeligheden er noget ganske andet angives også af flere af de interviewede lærere i undersøgelsen *Ny lærer i uddannelse*. En angiver ligefrem, at det ville blive opfattet som provokerende at indlede en teoretisk diskussion på lærerværelset: *...der sidder man jo aldrig og siger Vygotsky på lærerværelset, aldrig nogen sinde (...). Hvis man kommer der og siger, Ziehe mener også sådan og sådan... (...) jeg kunne godt forestille mig at det ville blive opfattet som stærkt provokerende*. (Dimittend 6). Denne dimittend ytrer ønske om at føre en pædagogisk faglig diskussion, men angiver samtidig at det er svært at komme igennem med

sådanne: *... jeg havde fundet uha, bøger og det helede kiggede på mig som om jeg var faldet ned fra rummet, og så snakkede de ellers videre... det var en meget speciel oplevelse*. (Dimittend 6). Dimittenden fortæller videre om forskellige måder at undgå problemet: *Man behøver jo ikke sige Vygotsky. Man kan jo bare sige denne her elev... hvad er det næste han skal lære derfra og hvor han står i zonen for nærmeste udvikling. Man behøver jo ikke sidde slynge om sig med navne og begreber...* (Dimittend 6).

Med et sæt Bourdieuske bril-ler kan man tale om to felter, hvor en given kapital vægtes ganske forskelligt. På læreruddannelsen skal man til eksamen og gøre rede for sine pædagogiske overvejelser ved hjælp af teorier og begreber. Det er det, man bliver bedømt på og bliver belønnet for med en karakter. Dette ses i uddannelsessammenhæng som relevant kapital at gå ud i verden med, men når feltet skiftes ud, ser det tilsyneladende helt anderledes ud. Et udviklet begrebsbåret teoretisk beredskab bliver ikke vægtes særlig højt som en del af lærerfagligheden. Det er som om den måde at behandle problemstillinger på kastes til side for erfaringsmæssig, praksisbaseret viden, der forholder sig konkret til specifikke situationer. Som ovenstående citat antyder, kan det i nogle tilfælde vendes helt på hovedet, således at den pointgivende teori på seminariet, bliver set som negativ kapital. (10) På den ene side er der altså en fare for at den teoretiske del af uddannelsen isolerer sig i sin egen selvforståelse uafhængigt af den faktiske hverdag og praksis på skolerne, og på den anden side kan der være en tendens til, at også skolerne lukker sig om sig selv i en praksisforståelse, der ikke åbner op for teoretisk refleksion og udvikling. Steen Wackerhausen har slagkraftigt kaldt det for *Skoleepidemier og praksisforkalkning* hvor han samti-

digt gør opmærksom på at *langt fra alle gamle rotter i en profession er mestre; nogle er kun gamle rotter*. (11)

Undersøgelsen *Ny lærer i arbejde* giver anledning til at tro, at de nye lærere ved mødet med skolen går ind i en art aflæringsproces, hvor teoretiske vinkler og begreber omformes til praktiske handlingsanvisninger. Dette sker dels ved mødet med skolen som ny lærer, men i et vist omfang også gennem praktikken, hvor de får skolen præsenteret som en "virkelighed", der opererer praktisk og ikke teoretisk. Der kan således være brug for at åbne mere op for forbindelsen mellem de to felter, således at de i højere grad kan befrugte, inspirere og korrigere hinanden.

Et bud på etableringen en sådan dialektik mellem de to størrelser formuleres af Bodil Nielsen:

De studerende skal undervises i, hvordan konkrete træk fra praksissituationer, de selv har været en del af, har observeret, læst om eller lignende, kan ses som eksempler på generelle forhold eller problemstillinger. De skal vejledes i at bevæge sig fra det konkrete plan til det generelle og fra det generelle til det konkrete talrige gange gennem uddannelsens fag og de fire år. (Nielsen 2007:2).

Spørgsmålet er naturligvis, hvorledes der konkret etableres en sådan dialektik og dynamik. Læreresøg, trepartssamtaler og professionsopgaver er nogle af de instrumenter, der er sat i værk og sikkert – når de bliver tilstrækkelig indarbejdet – kan være med til at befordre denne sammenhæng.

Vi skal her vende os mod spørgsmålet om, hvorvidt der i nyere teknologier ligger nogle muligheder for at understøtte en sådan dialektik.

Teknologi-aspektet

Som vi skrev indledningsvist, anskuer vi bloggen som et funktionelt læremiddel. Ordet "blog" kommer af

det engelske "weblog", hvilket nærmest er at forstå som en webbase-ret dagbog eller logbog. Blogteknologiens kendetegn er den omvendte kronologi; dvs. at de sidste nyheder – kommentarer eller indlæg står øverst/ først. Bloggen 'ejes' almindeligvis af én ejer, der poster sine kommentarer som i en slags virtuel dagbog. Men bloggen kan også drives i fællesskab, som vi ser det i eksemplerne fra de her undersøgte eksperimenter. Et andet af bloggernes karakteristiske kendetegn er muligheden for at kommentere på det postede. Indholdet varierer typisk fra personlige indlæg (dagbog) over politiske indlæg til tematiske diskussioner om et bestemt emne. På den måde kan man sige at der er ved at udvikle sig en slags blog-genrer: debatbloggen (hvor fx aktuelle emner debatteres – fx blog.politiken.dk), rejsebloggen (en slags rejsedagbog, som offentliggøres på nettet), temabloggen (fx om alt fra e-læring til kager eller mode). Og der kan sikkert identificeres flere. Om bloggen skriver Dohn og Johnson: *en blog [er] en form for virtuel dagbog, der muliggør et personligt udtryk i forhold til holdninger og synspunkter, men som i stigende grad også anvendes af grupper til diskussion af bestemte emner.* (Dohn og Johnson 2009:59). Dette stemmer godt overens med den måde, som ordet blog også har sneget sig ind i vores hverdagsprog på; her taler vi om blogging som en aktivitet, hvor man udtrykker sig personligt på nettet – og dette åbner op for en helt central problematik, som vi ser i analysen af de blogs, der er eksperimenteret med i dette projekt: forholdet mellem holdninger og synsninger på den ene side og faglige diskussioner og fagdidaktiske problemstillinger på den anden side. Dette vender vi tilbage til.

Bloggen er en af de web 2.0-teknologier (12), som mange både undervisere og studerende vil have

kendskab til i forvejen. Udfordringen ved brug af hverdagsteknologier som læremidler er, at få ekspliciteret de for-domme eller for-ventninger, som man allerede har til teknologien. Når læreruddanneren inddrager bloggen som læremiddel i praktikundervisningen drejer det sig således på den ene side om at få ekspliciteret sine for-forståelser og på den anden side om at en hverdagsgenstand med egne rutiner, transformeres ind i et læringsregi. Hvilke overvejelser dette kræver, vender vi tilbage til sidst i artiklen.

Hvad og hvorfor

Aktivitetsaspektet vedrører hvad der faktisk gøres med det funktionelle læremiddel. Jens Jørgen Hansen pointerer, at aktivitetsaspektet – hvad vi gør med læremidlet – ikke kan skilles fra læringsssammenhængen:

For at beskrive mobiltelefonen som et funktionelt læremiddel er det ikke nok at beskrive alle dens fortrinlige tekniske egenskaber. Det er heller ikke nok at beskrive alt det, vi kan gøre med den, såsom at kommunikere, tage billeder, høre musik, optage lyd, bruge den som GPS, spille spil, optage film, udregne regnestykker osv. Det afgørende er, hvad vi gør med mobiltelefonen i en bestemt læringsssammenhæng. (Hansen 2010: 67).

Skal vi helt kort beskrive hvad læreruddannere og studerende gør i disse eksperimenter, er det korte svar, at de blogger. Men ser vi det i en læringsssammenhæng, må vi undersøge hvad læreruddanner og studerende gør med hvilken hensigt.

I de gennemførte eksperimenter betyder det, at vi ikke kan se på bloggen uafhængigt af den eller de intentioner som læreruddanneren har med brug af bloggen, nemlig at etablere eller facilitere en tættere kobling mellem læreruddannelse og praktik.

Koblede kontekster

Karsten Gynther anvender begrebet *koblede kontekster* om *undervisningsdesigns, der synkront kobler den praksis, der er på uddannelsesstedet, med den praksis, som er i professionen.* (Gynther 2010). (13) Når vi anvender koblede kontekster som metafor her, gør vi det i en på mange måder lægmandsagtig og pragmatisk forståelse: At koble kontekster (seminarieundervisningen og praktikken) er den udfordring, som læreruddannerne søger at overkomme ved brugen af bloggen som funktionelt læremiddel. Målet synes at være en højere grad af integration af teori og praksis og forståelsen synes at ligge i forlængelse af Gynthers begreber om undervisningsdesigns, der synkront kobler forskellige kontekster. (14)

Danskhold i praktikken

I nedenstående refereres der til to forsøg, hvor linjefagsstuderende i dansk har været i praktik. Det ene er gennemført i POL-projektet af Tom Steffensen (UC Sjælland) og beskrevet i en projektrapport, der findes på POL-projektets wiki – se henvisning i noten (15). Det andet, som ikke er et formaliseret projekt, men mere udtryk for almindelig eksperimenteren, er gennemført af Pernille Madsen og en af denne artikels forfattere, Sven Gerken (UC Sjælland).

Under overskriften Web 2.0-medier i danskundervisningen angiver Tom Steffensen forholdet mellem undervisningspraksis i læreruddannelsen og praktikken som den direkte anledning til forsøget med web 2.0 medier i undervisningen: *Den professionsfaglige udfordring handler om at finde veje og metoder til at styrke sammenhængen mellem den faglige og fagdidaktiske teori, der læses på læreruddannelsen, og den undervisningspraksis, de studerende oplever i deres praktik.* (Steffensen 2010: 1). I eksperimen-

tet indgår tre del-forløb: 1) Kanon i praksis med brug af wiki, 2) Bloggen som læringsredskab og 3) Video og multimedier. Vi koncentrerer os her om forløbet med brug af blog.

Tom Steffensens har følgende op-læg: *For at de studerende løbende kunne reflektere over oplevelser i deres praktik med deres medstude-rende og på den måde også bevare kontakten til studiemiljøet, lagde jeg op til, at de studerende en gang om ugen skulle opdatere deres blogs med en kort praksisfortælling, som efterfølgende kunne læses og disku-teres af de medstuderende. Håbet var, at den enkelte studerende på den måde allerede i løbet af sin praktik ville kunne indkredse nogle interessante cases og problemstil-linger, som ville være velegnede til efterbehandling i professionsopga-ven.* (16) Men det viser sig ikke at være så let at få de studerende til at bruge bloggen. Tom Steffensen skriver: *Af forskellige årsager viste det sig desværre kun at være ganske få grupper, der tog den mulighed til sig, og derfor opstod der aldrig et egentlig diskussionsforum. Det handler bl.a. om motivation, holdets størrelse (kun 13 studerende), og en vis mæthed i forhold til de mange forskellige opgaver og krav, de studerende bliver mødt med.*" (17) Det er givetvis rigtigt, at der skal udvises en vis forsigtighed med blot at lægge flere opgaver ovenpå de afrapporteringsopgaver, der i forvejen ligger i forbindelse med de studerendes praktik, og det er derfor vigtigt at få etableret en solid sammenkædning af f.eks. professi-onsopgaven og de løbende skriftlige oplevelser og refleksioner i blogs.

I Madsens og Gerkens forsøg forsøgte man at styre debatten ved på forhånd at fastlægge af nogle temaer. Temaerne blev fastlagt i samarbejde med de studerende og fik bl.a. derfor en mere almen end danskfaglig karakter. Temaerne var:

- At blive accepteret som lære.
- Elevforudsætninger.
- Ledelse og udvikling af klassens sociale miljø.
- Lærerens opgaver og ansvar.
- Målsætning og evaluering af elevernes læring.
- Pædagogiske udfordringer.
- Samarbejde med elever, forældre, kolleger og andre ressour-cepersoner.
- Sjove oplevelser.

Formålet hermed var at fastholde de studerende på nogle fokuspunk-ter og dermed gøre kommunika-tionen mere smidig. Spørgsmålet er imidlertid, om man herved også kom til at øve vold mod læremidlet, idet det derved ikke adskiller sig væsentligt fra f.eks. en almindelig konference.

Det indhold, som blev resultatet, havde i vidt omfang karakter af fortællinger om spredte oplevelser, som for manges vedkommende fint kunne have været placeret under overskriften "sjove oplevelser"

I det hele taget var det de meget nære, men ikke irrelevante problem-stillinger, der blev taget op, fx:

Møder i folkeskolen

Jeg har været til møde. Hold da ferie, hvor er der mange grupper. År-gangsteam, primærteam, fagteam, fase-team, fagudvalg og LP-grupper, det er ikke mærkeligt, at der ikke er mere undervisningstid til eleverne. Og midt i alt denne forventningsaf-stemning til hinanden, sad jeg og tænkte, "Hvis bare jeg kan få lov til at undervise, det er jo derfor jeg ville være lærer"

Klogere blev jeg da, der er kom-met en ny overenskomst, hvor der ændres på forberedelsesfaktoren, den hedder nu 2,18. Og i den er indeholdt, mødedeltagelse, forbe-redelse til lektionerne og div. Det er utroligt, hvor meget fnidder det kan give!

Eller: *Hygiene - en lærers ansvar*

og opgave?

En elev i 8. B spørger pludselig vores praktiklærer om de ikke snart kunne holde klassens time/klas-sesamtale. Jeg tænker - "Fedt, at en elev tager initiativ til dette. Hun vil sikkert snakke om mobning, støj i klassen el. lign." Men nej - hun vil høre om de ikke kunne snakke om hygiene, fordi der er nogle af de andre der lugter, og det er altså bare ikke særligt lækkert, når man sidder i samme lokale. Og når nogle af drengene løber på gangen, så sveder de jo og det lugter. Og hun mente jo at man sagens kan tage et bad og huske at bruge deo. Prak-tiklæreren havde meget svært ved at tage hende seriøs, men endte med at sige, at det kunne de da godt. Jeg havde også svært ved at tage forslaget seriøst, og havde nok valgt ikke at bruge tid på at snakke om det. Jeg mener ikke, det hører med til en lærers ansvar og opgave - det at skulle snakke og diskutere sved, lugt og hygiene med eleverne i klasserummet - men evt. give ordet til eleven inden start på undervis-ningen. Så kan eleven selv opfordre sine klassekammerater til at tage et bad og købe en deo. Men - er hygiene en lærers ansvar og opgave i en 8.klasse?

Hilsen Gxxxx

Og således fortsætter diskus-sionen om hygiejne, små succeser i undervisningen, efterspørgsel efter ideer og materiale og lignende. Altså umiddelbart nogle ret almindelige og jordnære problemstillinger, som også debatteres i et hverdagsprog og ikke umiddelbart bliver løftet op som en mere generel problemstil-ling. Men samtidig problemstillinger, som hører med til overvejelser over lærerens opgaver og ansvar, og som nye lærere angiver, at de først skal til at finde svar på, når de begynder i jobbet.

De tematiserede problemstillinger kan derfor indgå i efterbehandlingen

af praktikken på læreruddannelsen og derigennem tilføres begreber og teori. Men dermed mistes også den samtidighed, som ellers karakteriserer mediet - bloggens mulighed for den umiddelbare reaktion, jf. Gynthers indkredsning af koblede kontekster som undervisningsdesigns, der synkront kobler uddannelsespraksis og praksis-praksis.

Endelig er det også tydeligt, at lærerne havde vanskeligt ved at håndtere og forholde sig til den løse og associative debatform. Der kommer ganske få indlæg herfra og efterfølgende har lærerne givet udtryk for, at de fandt det vanskeligt at bringe struktur, begreber og teori ind i debatten.

Historiebloggen

På UC Syddanmark har en læreruddanner og et hold studerende med linjefag i historie, som skulle i bedømmelsespraktik, valgt at eksperimentere med bloggen som en mulighed for at de studerende kan, som underviseren udtrykker det *holde kontakten med seminariet ved lige*.

Rammen omkring bloggen var, at de studerende skulle producere et antal indlæg (ikke nærmere defineret) i løbet af deres praktik (deltagelsespligtig opgave). Under overskriften/ titlen på bloggen "Historiepraktik 2009 Haderslev" står følgende i manchetten: *Her kan I/du komme med refleksioner over praktikken i historie. Samt komme med kommentarer, løsninger og input til din medstuderendes refleksioner over praktikken i historie. Og KUN det*. Vi ved ikke, hvilke overvejelser, der ligger bag underviserens ordvalg – og derfor beror fortolkningen alene på analysen af teksten, som den fremstår. Man kan spørge: Hvad er det overordnede formål? Dohn og Johnsen skelner mellem fem hovedtyper af formål:

- Faglig (emne-/indholdsmæssig) forståelse – de lærendes forståelse af faglige begreber eller problemstillinger.
- Opøvelse og udøvelse af faglige færdigheder og generelle kompetencer – fx sproglig formuleringsevne, retorisk argumentationsteknik eller lign.
- Kobling af uddannelsens faglige emner og erfaringer/viden fra andre sammenhænge – fx inddrage praksiseksempler til forståelse af teori, nuancering af fagligt behandlede emner ud fra konkrete eksempler fra 'virkeligheden'.
- Tværgående (proces)vejledningsfunktion – vejledning om studie- og erhvervsvalg (en "brevkasse").
- Rum for personligt udtryk, ikke nødvendigvis fagligt relateret – de studerendes frirum.

Underviserens understregning af at indlæggene KUN skal vedrøre praktikken i historie kunne indikere, at *faglig forståelse* er formålet. At det er refleksioner over praktikken der er i centrum, kan dog også pege på *kobling af uddannelsens faglige emner og erfaringer/viden fra andre sammenhænge* som målet – uden at det dog eksplicit fremgår om det drejer sig om at inddrage praksiseksempler med henblik på forståelse af teori, diskussion af teoriernes udsigelseskraft i relation til erfaringerne i praktikken eller lignende. Samtidig opfordrer underviseren de studerende til at kommentere og til at komme med løsninger og input til medstuderendes refleksioner. Løsninger og input kunne signalere, at de studerende forventes at komme ud for en række situationer, hvor de ikke kan forvente at 'løsningen' er givet på forhånd; med Hanne Katrine Krogsrups ord, kan man tale om, at den studerende vil møde *vilde problemer*, der netop kræver mere end tekniske løsninger.

Underviseren er på den ene side moderator af bloggen i den forstand, at han i første omgang vælger, at det er ham, der sorterer og kategoriserer alle indlæg. I slutningen af oktober (små to måneder henne i forløbet) vælger underviseren imidlertid at gøre alle til administratorer i erkendelse af at han ikke kan nå at følge med og kategorisere alle de indlæg, der tikker ind på bloggen. Som udgangspunkt har underviseren valgt at bloggen er åben/ offentlig tilgængelig, men allerede meget kort inde i forløbet vælger underviseren at gøre bloggen til et lukket forum: *Jeg har gjort, så det kun er os som kan læse vores blog. Håber det betyder at I nu for alvor, tør kunne ud af "skabet"...* Og hvis man alene vurderer ud fra mængden af indlæg, må det siges at lykkes; efter bloggen lukkes, vokser antallet af indlæg.

Når vi læser de studerendes indlæg, er det helt overordnede indtryk, der står tilbage, at mange indlæg er forankret i det konkrete handlingspres som læreren oplever i hverdagen. Det gælder den handledte omgang, som en undervisningssituation udgør, men også det pres, der er for at forholde sig til og kunne agere ud fra en række almene lærerkompetencer (at tackle urolige børn, motivation, lærerrolle, klasseledelse osv.). De studerende efterlyser tips og tricks, gode ideer og vil meget gerne trække på andres erfaringer.

Der er ikke umiddelbart noget der tyder på, at underviseren på forhånd mere præcist har gjort sig forestillinger om aktiviteterne på bloggen. Umiddelbart kan man sige, at opdraget har været, at de studerende skulle producere en række indlæg om praktikken – men at det ikke nærmere er indkredset hvilken form disse aktiviteter skal have; brugen af vendinger som at de studerende kan komme med *kommentarer, løsninger og input* giver ikke egentlig form eller retning for indlæggene.

Praksisfortællinger (18) kunne være et eksempel på en form; debatindlæg et andet. Der kunne også være lagt op til diskussion af et bestemt fagligt eller fagdidaktisk emne. Det ser ikke ud til at være tilfældet.

Som et typisk eksempel fra bloggen på sådan en problem-løsnings-dialog kan nævnes følgende:

Lene skriver: *Jeg har fået lidt styr på de andre klassetrin, men mangler nogle ideer til min 7. klasse. I må meget gerne komme med forslag til emner.* – og senere samme aften tikker hjælpen ind fra Metteline: *Hi Lene - jeg sidder lige med emnet "Den sorte død", som jeg forbereder for en 7. klasse. hvis du er interesseret, så sender jeg det jeg har lavet indtil nu.* Og HP spørger: *Jeg skal lave et oplæg til eleverne i historie om brug af internetsiden danskhistorie.dk som skolen har købt sig til, samt til siden danmarkshistorien.dk som er et gratis site. Disse sider er god rent informationsmæssigt, men ikke så spændende interaktivt. Er der nogen af jer der har kendskab til cd-rom materiale der kan bruges i undervisningen som eleverne selv kan stå med?* Det er fredag aften – og allerede lørdag morgen melder Lotta sig på banen med forslag inspireret af Cooperative Learning. Men underviseren kommenterer også, bl.a. ved at stille følgende spørgsmål/ forslag:

Det vigtigste er vel hvilket sigte du har med din undervisning. Er det f.eks. færdigheder eller kundskaber du går efter? Eller skal de lære at forholde sig kildekritisk til den viden/information de møder på nettet?

Hvis det er det sidste, kunne du lave en slags skattejagt, hvor eleverne skal finde f.eks. 5 informationer, som de så igen skal finde tre andre steder, der siger det samme.

De studerende fortæller meget konkret om hvad de vil gøre – med fokus på handlinger og aktiviteter – og så anbefaler de materialer, lærebøger, netsider, spørgsmåltyper

og organiseringsprincipper.

Men de deler også oplevelser – både gode og dårlige. Dette fylder dog omfangsmæssigt langt mindre end ovenstående. Et eksempel på et sådant følelsesmæssigt engageret indlæg er:

Det skal til slut siges, at lærerinden ikke har udtalt sig eller evalueret dagens undervisning, men vi var i gruppen enige om, at det var gået helt forrygende, så jeg kan kun sige, at dagen i dag markerede lærerjobbet som verdens bedste job! Man kan sige at den studerende her stiller sig frem – og derved også bruger bloggen til at fremstille sig selv som en professionel. Der er (igen er det få, men de er der) også eksempler på at den studerende positionerer sig – og provokerer eller opfordrer/prøver sig selv af, fx ved i slutningen af et indlæg at skrive: *bliv forarget, provokeret osv. - eller metakommunikerer ala: Det virker måske meget amerikansk, men...* Dette kan ses som en måde hvorpå den studerende også bruger bloggen til at fremstille sig selv som praktiker og professionel.

"Vi har sejret ad helvedes til"

Sådan skriver læreruddanneren (med en slet skjult reference) på bloggen og mener hermed, at der er så mange blogindlæg, at han ikke selv kan overkomme at være ene-administrator. Hvis succeskriteriet således er mange blogindlæg, må bloggen siges at være en succes i dette forløb. I danskforløbene så vi imidlertid, at underviserne havde svært ved at få de studerende til at producere ret mange indlæg. Når det gælder historie-bloggen, er det værd at bemærke, at mange indlæg ikke blot er enkeltstående ytringer, men at mange indlæg har mellem en og seks-syv kommentarer. Det betyder at de studerende faktisk forholder sig til deres medstuderende indlæg. Det er også her underviseren optræder (i rollen som kommentator).

Ikke systematisk, men han melder sig ind imellem (som vi har vist ovenstående) på bloggen ved at kommentere – men aldrig ved at stille opgaver eller opdrag. Uden at nagle konklusionen alt for fast, kan man sige, at vi i de studerendes gensidige kommentarer finder ansatser til et praksisfællesskab.

De mange blogindlæg kan ses som udtryk for, at de studerende finder bloggen relevant eller interessant. Af de studerendes evaluering af bloggen fremgår det, at de tillægger bloggen stor værdi; de studerende oplever den som meningsfuld. Og måske er netop den manglende (uden at dette her skal ses som en negativ kvalitet) formgivning af bloggen og indlæggene med til at skabe ejerskab for de studerende? Man kan godt antage at bloggen herved bygger mere direkte videre på nogle mulige erfaringer, som den studerende kunne have med blogs (hverdagserfaringer).

Et sidste perspektiv som vi vil tage fat i, er spørgsmålet om hvordan bloggen tænkes integreret med andre læringsaktiviteter. I det andet blogindlæg (stadig under introduktion til bloggen) skriver underviseren: *I skal derfor være klar over, at de indlæg som I kommer med, IKKE er jeres, men VORES.* Dette kunne lægge op til at bloggen var at betragte som en stor tekst, der ville kunne analyseres og diskuteres i den efterfølgende linjefagsundervisning. Vi har ikke data, der fortæller noget om, om det faktisk er tilfældet – om underviser og studerende gør blogteksten til genstand for analyse og diskussion. En tekst, der ikke dokumenterer hvad der er foregået, men hvad den studerende har oplevet, tænkt over, overvejet og været optaget af i forbindelse med praktiken. Og her kan vi vende tilbage til bloggernes potentiale som funktionelt læremiddel, der bygger på den studerendes hverdagserfaringer, jf at vi her tidligere har skrevet, at bloggen i

hverdagen betragtes som en art virtuel dagbog, at web 2.0-indhold er karakteriseret ved at være bruger-genereret og at vi kender blogging som et fænomen, hvor det handler om at kunne udtrykke sig personligt på nettet.

Hverdagssprog – fagsprog

Netop det personlige fremstår i de sproglige valg, som de studerende bevidst eller ubevidst træffer: faglige og fagdidaktiske problemstillinger behandles i samme sprog som problemer med praktiklærer eller hygiejne i 8.b. Hvordan skal vi fortolke dette? At de studerende er sunket ned i praksis og hverdagens handletvang? At de studerende ikke oplever at kunne anvende deres teoretiske viden? At bloggen ikke er en mulig kobling mellem kontekster fordi koblingen banalt sagt kun løber den ene vej? Omvendt er der, i hvert fald i historiebloggen, meget energi og meget diskussionslyst. Hvordan kan det forklares? Og hvilket potentiale som funktionelt læremiddel ligger heri?

I evalueringen af danskbloggen fremgik det, at lærerne (seminarie-underviserne) havde haft vanskeligt ved at følge den ofte springende og associative stil på bloggen. Dagrun Kibsgaard Sjøhelle (Sjøhelle 2007) har i sit projekt eksperimenteret med dialogen og sproget i en såkaldt 'decentral læreruddannelse', en uddannelsesform, der minder om de erfaringer der er gjort både i UC Syddanmark og i UC Sjælland med forskellige former for netbaseret læreruddannelse. Sjøhelles eksperimenter bygger ikke på web 2.0-teknologier, men undervisning i e-baserede læringsrum, LMS-systemer. En første automatreaktion på bloggens hverdagssprog kan være at de studerende ikke er fagligt og teoretisk reflekterede om deres praksis. Denne type automatreaktioner er imidlertid ikke interessante i denne sammenhæng, hvor det drejer sig

om potentialet i læremidlet. Sjøhelle argumenterer for, at hun i sine eksperimenter i begyndelsen (!) bevidst kommunikerer i hverdagssprog. Målet er her at få de studerende til at føle sig tilpas i det e-baserede klasseværelse. Men der er også et videre perspektiv; Sjøhelle skriver:

I egen skrivning som norsklærer brugte jeg skriftspråklige virkemidler suppleret med tegn og emoticons. Intensjonen var få fram en lærerpersonlighet studentene kunne føle seg bekvemme med som nettstudenter. Det gjaldt å tilpasse diskursen til situasjoner som oppsto når studenter var i dialog med hverandre – å framstå med norskfaglig autoritet i det ene øyeblikket og være pedagogisk pådriver, stillasbygger og konfliktløser i det andre. Gjennom nettdialogene framsto jeg som modell for studentene: som norsklærer forankret i et læringssyn jeg forsøkte å praktisere i samhandling med studenter, og som skrivende fagperson og pedagog. (Sjøhelle 2007).

Det hoveddilemma som kommer til at stå, er, om bloggens natur er til de umiddelbare hverdagssproglige dagbogsoptegnelser med umiddelbare hverdagssvar – eller om den er et medium hvorigenom praksiserfaringer kan gøres til genstand for mere sammenhængende og teoretiske belysninger. Hvis den måde, som bloggen muliggør de mere sammenhængende og teoretiske belysninger på, er ved at de studerende blogger i praktikken, og at denne tekst så efter praktikken bruges som en tekst, der kan analyseres og teoretisk belyses, hvori adskiller bloggen og dens muligheder sig så fra de praktiklogbøger, som mange studerende gennem de sidste mange år har ført i praktikken – altså sat på spidsen: kan web 2.0-bloggen noget, som praktiklogbogen ikke kan? Med udgangspunkt i vores data, vil man kunne sige, at en væsentlig forskel

mellem praktiklogbogen og bloggen må være den dialog, der opstår mellem de studerende mens de er i praktik. Især historiebloggen viser, at de studerende i vid udstrækning kommenterer hinandens indlæg, kommer med løsningsforslag osv. Indlæggene ligger ikke blot som perler på en snor, men forholder sig til hinanden gennem kommentarer, ideer og henvisninger.

Refleksion i, over, under

I afsnittet om de to verdner – uddannelsen og skolen – spurgte vi: Kan og evt. hvordan kan nye læremidler skabe vilkår for den transformationsproces, der skal til, for at teoretisk viden kan omformes og virke som en kompetence i praksis? Og med valget af metaforen kobledede kontekster forestillede vi os, lige som læreruddannerne i eksperimenterne har givet udtryk for at forestille sig, at bloggernes potentiale var, at de studerende umiddelbart kunne kommunikere til og med studerende og undervisere om oplevelser og hændelser i praktikken og at dette betød, at disse oplevelser og hændelser umiddelbart kunne gøres til genstand for fælles refleksion. Der er ikke noget i vores analyse, der tyder på, at det umiddelbart sker.

Og set i lyset af de gennemførte eksperimenter, er det måske heller ikke det, der er bloggernes potentiale. Som vi også har refereret, taler Bodil Nielsen om, at de studerende skal undervises i at bevæge sig fra det konkrete til det abstrakte plan talrige gange gennem deres uddannelse. Bodil Nielsen argumenterer for, at de studerende i praktikken reflekterer over denne bevægelse. Emmerik kritiserer dette med udgangspunkt i forestillingen om praktikken som en mesterlærestitution:

Nielsens [Bodil] efterlysning af en gennemgående eksplicitering af den tavse viden er en misforståelse af pointen med at være i praktik. Uanset hvor reflekterende alle parter

i praktikken er, så er verbal refleksion en afstandtagen til selve den praksis, som praktikken søger at efterligne (Schön 1983:138). Dermed synes Nielsens ønske om refleksionsarbejde i praktikken at gøre faget mere kunstigt end nødvendigt er. Problemet for enhver der er i praktik er, at kunne håndtere unikke situationer, og problemet med at øge den akkomodative refleksion er at fjerne det unikke, fordi man på afstand mister gengivelsen af situationen. (Emmerik 2007:11)

Sat på spidsen, kan man sige, at der heri ligger en diskussion af banalt sagt hvornår den studerende skal (teoretisk) reflektere over sin praksis. I, under eller efter praktikken?

Bloggen som kobling mellem kontekster?

Det funktionelle læremiddels karakteristika er netop, at det er tomt – didaktisk må underviseren gøre klart for sig selv: hvad vil jeg opnå med brug af dette læremiddel (hvorfor) og hvordan skal læremidlets så erobres, bebos og fyldes ud (hvordan) for at nå dette? Vores analyser viser, at man kan forestille sig bloggen på mindst to forskellige didaktiske sæt, der adskiller sig fra hinanden mht. tid (hvad sker hvornår) og roller (studerendes og undervisers) – se nedenstående. Begge sæt tager udgangspunkt i det, der på baggrund af analyserne fremstår som bloggernes umiddelbare potentiale: som personligt refleksionsmiddel. I bloggen skriver den studerende om de oplevelser, erfaringer, udfordringer osv. han/hun møder i praktik – og på den måde kan læremidlet netop være med til at materialisere den studerendes erfaringer. Materialiseringen er samtidig en eksternalisering, der gør det muligt, at gøre erfaringer, oplevelser, spørgsmål osv. til genstand for diskussion og undervisning og dermed for nye erkendelser. Gennem bloggernes

rutine (jf det indledende begreb om håndteringen af hverdagsteknologier gennem hverdagsrutiner) får den studerende verbaliseret sine umiddelbare erfaringer og stiller dem til rådighed for offentlig debat (undervisning). Dermed kan bloggen potentielt etablere det medierende rum, hvor den studerende har mulighed for at fastholde praksis, italesætte praksis med henblik på at kunne forstå denne. (19)

En vej kunne være at følge Sjøhelles forståelse af underviseren som rollemodel og stilladsbygger; Sjøhelle taler om at fremstå som *modell for studentene: som norsklærer forankret i et læringsssyn jeg forsøgte å praktisere i samhandling med studenter, og som skrivende fagperson og pedagog*. Dette kræver, at underviseren aktivt deltager på bloggen, selv blogger om sine tanker om det, som de studerende poster. Dette kan fx være ved at stille spørgsmål til de studerende, ved at henvise til relevant litteratur eller ved ud fra eget ståsted at svare på de problemer og spørgsmål som lægges frem. Dette vedrører i mere end en forstand tid: Dels samtidig med de studerende: underviseren skal vise sig på bloggen løbende og dels tid forstået som at det faktisk vil tage tid at involvere sig i denne grad i de studerendes indlæg. Her underviser underviseren så at sige mens de studerende er i praktik.

En anden vej kunne være at lade de studerende blogge løs i praktikperioden og efterfølgende (i linjefagsundervisning og undervisningen i de pædagogiske fag) at gøre denne tekst til genstand for analyse og refleksion – at hæve de konkrete erfaringer til generelle problemstillinger, der kan gøres til genstand også for teoretisk diskussion. I dette sæt kan man sige, at der måske ligefrem er en pointe i at der skal være forskel på kommunikationen i bloggen og i linjefagsundervisningen. Bloggen er karakteriseret ved at have

fokus på handling – tips og tricks, aktuelle handlingsudfordringer, mens det er muligt at reflektere herover i linjefagsundervisningen. Her kan man sige at underviseren underviser efter de studerende har været i praktik – og at pointen kunne ligge i usamtidigheden – afstanden mellem erfaring og refleksion.

Problemer, potentialer og perspektiver

Og man kunne fortsætte: praksis, praktik, professionslæring, professionsdidaktik, professionalitet. Projektet Professionsdidaktik og læremidler tog udgangspunkt i en antagelse om, at læremidler spiller en væsentlig, men ikke altid synlig rolle i professionsuddannelserne. Hvad er gode professionslæremidler? Projektets eget svar må være: Det er læremidler, der faciliterer professionsfaglighed. Jens Jørgen Hansen skriver i projektets indledende metaartikel, at *Professionslæring er de metoder og læringskontekster professionsuddannelse benytter til at udvikle de studerende professionsfaglighed*. (Hansen 2011). I blog-eksperimenterne er læringskonteksten praktikrummet. Men en blog er ikke en metode. En blog er et funktionelt læremiddel, og den måde vi kan samle analysen og fortolkningen af eksperimenterne med brug af blogs i praktikken, er ved at skitsere de ansatser til en metode – en blog-i-praktik-metode, som andre læreruddannere kan lade sig inspirere af.

Udgangspunktet var et problem: teori-praksis-problemet. Uddannelsens teoretiske viden kan ikke umiddelbart overføres til den professionelle praksis forstået som konkrete svar og redskaber. Teorien har derimod mulighed for at udgøre en refleksionsramme; den giver de studerende noget at reflektere med i forhold til oplevelser og erfaringer i praksis.

Når vi læser bloggen, er det som

at træde ind på et lærerværelse i et almindeligt ti-frikvarter: lærere taler sammen om små og store problemer – det kan være umotiverede elever, efterlysninger af tips og tricks, men det kan også være store spørgsmål som *hvad er historiefagets berettigelse* – man samles i et fagligt fællesskab, hvor det er selvklart at historiefaget (for linjefagsstuderende) har en stor berettigelse, men hvor de også må forholde sig til hvordan man kan begrunde faget over for eleverne. Som det fremgår af undersøgelsen *Ny lærer i arbejde* er det ikke på lærerværelset i ti-frikvarteret man eksplicit diskuterer teori – men det betyder ikke, at man ikke handler på baggrund af en teori. Og måske er potentialet heller ikke, at der skal diskuteres teori i ti-frikvarteret, men at frikvarterssnakken kan fastholdes, så man på et efterfølgende møde, for nu at blive i skoleanalogien, kan anvende teorien i analysen og diskussionen af hverdagens oplevelser, hændelser og handlinger. Her lægges altså op til en vekselvirkning mellem det konkrete og det abstrakte – og at abstraktionen går gennem teoretiseringen af det konkrete.

Vi har ikke data, der fortæller noget om hvorvidt læreruddannerne og/ eller de studerende inden eksperimenterne er fortrolige med blogs. Er bloggen faktisk en hverdagsteknologi for de uddannere og studerende som her anvender bloggen? Det ved vi som sagt ikke. Når vi karakteriserer bloggen som en hverdagsteknologi, er det altså ud fra en mere almen karakteristik, og som sådan er bloggen kendetegnet ved at være et sted for personlige holdninger og oplevelser. Når læreruddanneren vælger at anvende bloggen som kommunikationsplatform kan man altså forestille sig at denne brug enten kan bygge meget direkte videre på hverdagsbruken – og dermed være et sted, hvor man poster daglige (eller i hvert fald

hyppige) tanker og følelser i forhold til konkrete oplevelser (små og store spørgsmål). Disse kan så senere gøres til genstand for mere systematisk og teoretisk refleksion. Eller uddanneren kan vælge at eksplicite-re en anden brug af bloggen, som vi fx ser ansatser til i danskbloggene, hvor uddannerne (i samarbejde med de studerende) havde valgt en fast strukturering af bloggen. Når man ser på eksperimentet på analytisk afstand, kan man sige, at uddannerne her lagde op til nogle faglige rutiner, som måske ikke bygger videre på hverdagsrutinerne – eller rettere at det ikke er ekspliciteret for blogbrugerne (hverken læreruddanneren eller de studerende) om og evt. hvordan de faglige rutiner adskiller sig fra bloggernes hverdagsrutiner (at det er andre rutiner, der lægges op til, ses bl.a. af uddannerens formulering af at det opleves som vanskeligt at følge bloggernes associative kommunikationsform). Det ses også af læreruddannerens oplæg; her lægges op til akademiske sproghandlinger som reflektere over og diskutere, men resultatet bliver, at de studerende nedskriver oplevelser og kommenterer. Dette vedrører alt sammen det centrale professionsdidaktiske spørgsmål: Hvad vil vi med bloggen – og hvordan gør vi så det?

At anvende koblingsmetaforen er ikke uden ulemper. At koble noget kan i en mere pragmatisk forståelse komme til at signalere at her er en teknik, bloggen, nu handler det blot om at finde et koblingspunkt og pling, så sidder den der. På baggrund af de her gennemførte eksperimenter, kan det se ud som om bloggernes koblingsmulighed først og fremmest er dialogen, dels den løbende kommunikation mellem de studerende (og underviseren) mens de studerende er i praktik og dles dialogen med udgangspunkt i blogteksten efter de har været i praktik. Med en let omskrivning kan

man sige, at det afgørende er hvad vi gør med bloggen i praktikken. Vi runder derfor af med nogle bud på spørgsmål, der forhåbentlig udfordrer denne brug. (20)

Forslag til didaktiske overvejelser i forbindelse med brug af blog

Mål

- Hvorfor blog (og ikke et andet læremiddel)?
- Hvad er formålet med bloggen?

I de her undersøgte eksperimenter var målet i alle tilfælde at bringe teori og praksis – eller uddannelse og praktik i et tættere samspil. At de studerende skulle reflektere over deres praktik med det formål at styrke deres professionsfaglighed gennem at bringe praksis ind i teorien og teorien ind i praksis. Bag valget lå en forestilling om at etablering af en kobling og samtidighed kunne styrke dette samspil, og at bloggen kunne være et velegnet middel hertil.

Indhold

- Hvad skal der blogges om?

Som vi har redegjort for, kan man lidt firkantet spørge: er bloggen et sted, hvor personlige erfaringer om alt hvad der i princippet har med praktikken at gøre, kan fortælles og kommenteres? Eller er bloggen en tematisk blog, hvor man fx blogger om læremidler – igen ud fra en personlig indfaldsvinkel og personlige erfaringer?

Analysen og fortolkningen af vores data tyder på, at bloggen tenderer mod at fastholde sin oprindelige struktur og bliver et medium for eksternalisering af oplevelser og tanker udsprunget af den aktuelle praktik.

De studerendes og lærernes forudsætninger

- Hvilke forudsætninger har såvel lærere som studerende for at

benytte blogs?

- Er det en kendt teknologi og kommunikationsform som de har erfaringer med og måske også en indlejret forståelse af karakteren af?
- Hvilke fremmede og blokerende betydninger har en sådan evt. forhåndsopfattelse for de studerendes brug af blogs som funktionelt læremiddel?

Der er ingen af de her refererede forsøg, der beskriver læringsforudsætningerne.

Rammerne

Det vil være fornuftigt at gøre sig overvejelser over den kontekst læremidlet indgår i. Dels må man sikre sig, at alle faktisk har teknologisk mulighed for at deltage – hvilket nu ikke synes at være et problem.

Et punkt som ser ud til at have betydning for aktiviteten på bloggen, er graden af offentlighed. Aktiviteten på historiebloggerne steg væsentligt, da den blev afgrænset til deltagergruppen.

Faktoren tid er formentlig helt afgørende. Det gælder i forhold til de studerende: Skal bloggen være en ekstra opgave – eller skal den erstatte en eksisterende opgave? Men det gælder i lige så høj grad i forhold til lærerne. Dagligt at følge med i og kommentere en dialog, der ind i mellem løber over stok og sten, kan blive en tidsmæssig belastning, så en tydelig annoncering af lærerens tidsramme kan være nødvendig.

Fælles eller individuel? I disse eksperimenter valgte læreruddannerne at bloggen skulle være fælles, men det udelukker ikke en anden organisering, hvor de studerende har hver en blog – især hvis man forestiller sig at bloggen om praktikken er fortløbende hen over de fire uddannelsesår. Hermed er ikke udelukket, at de studerende kan kommentere på hinandens blogge.

Læreprocessen

Det helt centrale spørgsmål bliver, hvilke læreprocesser der forventes sat i gang ved hjælp af læremidlet.

I de her repræsenterede forsøg var intensionen refleksion med direkte udgangspunkt i oplevet praksis. Man kan altid diskutere, hvad der skal til for at noget kan kaldes refleksion, men der, hvor det gik bedst, var der faktisk en professionsdialog med baggrund i oplevelser og erfaringer, der umiddelbart blev eksteriøseret. Derudover opsamledes en række oplevelser og erfaringer som evt. senere kan tematiseres og almengøres.

I forhold til brugen af blogs bliver det derfor centralt at gøre sig overvejelser hvilke læreprocesser det kan faciliteres i praktikken og hvilke læreprocesser det kan lægges op til efter praktikken.

Evaluering

Hvilken status tillægges bloggen? Af historiebloggerne fremgår det, at de studerende skal blogge i praktikken som en del af en deltagelsespligtig opgave.

Enten bloggen indgår i deltagelsespligtige produkter eller har en mere uformel karakter, er det givetvis vigtigt for de studerendes motivation, at processen bliver evalueret og det bliver tydeliggjort, hvorledes det er en del af studiet.

Det forekommer derfor vigtigt at have en plan for evalueringen allerede inden projektet sættes i søen.

Læreruddannerens rolle

Lærerens rolle i forbindelse med blogskrivning under praktikken må dels afstemmes efter de aftalemæssige rammer, der ligger for dennes arbejde, men også i forhold til de læreprocesser, der forventes igangsat.

Skal og evt. i hvilken udstrækning skal læreruddanneren være synlig på bloggen? Og hvordan? Lyttende på sidelinjen, kommenterende,

stilladserende? Rollemodel som skrivende fagperson? Eller måske helt tilbagetrukket med god plads til de studerende?

Endelig kan det overvejes om også praktiklæreren skal have adgang til bloggen.

Noter

1. Når vi skriver "i denne sammenhæng" betyder det, at en blog også kan optræde som en anden (og måske netop i samfundsfagsundervisningen ikke et helt uinteressant læremiddel), nemlig et semantisk læremiddel. Dette ville det være i tilfælde, hvor lærer og studerende fulgte fx en politikers blog.
2. Lejf Moos mfl.: Relationsprofessioner. Art Lejf Moos: Relationsprofessioner – hvem er de? Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag 2008. P.10
3. Lejf Moos mfl.: Relationsprofessioner. Art Lejf Moos: Relationsprofessioner – hvem er de? Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag 2008. P.11
4. Vi har ikke i undersøgelsen data til at gå længere i denne analyse, men vil pege på Lise Tinglæffs undersøgelser. En af de foreløbige konklusioner af ph.d.-projektet Teamsamarbejde som anledning til skolens udvikling af en pædagogisk praksis, som understøtter læreres og elevers læring - muligheder og problemstillinger er, at fokus på læring fortøner sig ofte, når den praktiske del af undervisningen skal gennemføres. (KL Skoleinspektionsrapport, januar 2011).
5. Ny lærer i arbejde, ucsj 2011, s. 79
6. Transferbegrebet er netop blevet kritiseret for at trække på forældede læringsopfattelser idet "transfer" kunne indikere at læring er noget, der kan flyttes på samme måde som man flytter på materielle genstande. Her

- lægger vi vægt på begrebets mulighed for at se på læring i to forskellige kontekster: uddannelseskonteksten på seminariet og praksiskonteksten på praktikskolen.
7. Rasmussen (2004)
 8. Rasmussen op. cit.
 9. Oettingen (2007)
 10. Ny lærer i arbejde s. 86
 11. Wackerhausen, Steen: Skoleepidemier, praksisforkalkning, i KVAN nr. 70 2000, s. 19.
 12. Web 2.0-teknologier forstår vi i overensstemmelse med gængse opfattelser, som de fx kommer til udtryk hos Gynter og Christensen i bogen *Didaktik 2.0* og hos Dohn og Johnsen i bogen *E-læring på web 2.0* – se litteraturlisten. Dohn skriver: World Wide Web (WWW) kan karakteriseres som en særlig anvendelse af internettet, der muliggør kommunikation gennem websites. Betegnelsen "web 2.0" anvendes typisk om websites og webmedierede aktiviteter, der er kendetegnet ved en høj grad af bruger-til-bruger-indholdsproduktion og – interaktion. (Dohn og Johnson 2009: 13). Vi hæfter os især ved at brugerne er de indholdsproducerende og at der er fokus på interaktion.
 13. René B. Christiansen udfolder og diskuterer begrebet nærmere i paperet "Transfer, koblinger, teori og praksis", 2011. René tager i sin forståelse af koblingsbegrebet udgangspunkt i Luhmanns tænkning.
 14. Vi er opmærksomme på at Gynther skriver denne forståelse frem i en særlig kontekst, nemlig diskussionen af UC Sjællands forsøg med uddannelse på distribuerede lokaliteter.
 15. Forsøget er afrapporteret i Steffensen, Tom: Projektrapport, <http://laeremiddel-pol-194142409.wikispaces.com/>
 16. Steffensen, Tom: Projektrapport, <http://laeremiddel-pol-194142409.wikispaces.com/>
 17. Steffensen, Tom, op. cit.
 18. Om praksisfortællinger som genre, se fx <http://www.bufnet.kk.dk/Dagtilbud/Portalen/Methodiske%20greb/Praksisfortaellinger.aspx>
 19. Staff Callewaert hævder at teoretikeren og praktikkeren nærmer sig feltet med to forskellige optikker eller orienteringer: teori handler om at kunne forstå og forklare, praksis handler om at kunne handle og forandre. Se Christiansen 2011: 6.
 20. I formuleringen heraf har vi delvist ladet os inspirere af Dohns og Johnsons (2009) systematik.
- ### Litteratur
- Boelt, Vibeke, Martin Jørgensen og Torben Nørregaard Rasmussen (red.) (2004): *Specialpædagogik – teori og praksis*. KvaN
- Bottrup, Pernille, Christian Helms Jørgensen, Lisbet Roepstorff (2008): *Fra transfer til transformativ læring – dilemmaer i praksisnær kompetenceudvikling*. VIA University Collage
- Christiansen, René B.: "Transfer, koblinger, teori og praksis". Paper 2010
- Dohn, Nina Bonderup (2010): *Web 2.0 som lærings- og arbejdsredskab*. Rapport over udviklingsprojektet Web 2.0 som grundlag for samarbejde, kommunikation, læring og videndeling, afviklet på Undersity Collage Lillebælt, Pædagoguddannelsen i Jelling (2007-2009)
- Dohn, Nina Bonderup og Lars Johnsen (2009): *E-læring på web 2.0*. Samfundslitteratur
- Gleerup, Janne (2010) *Barrierer for kompetenceudvikling i små og mellemstore virksomheder i yderkantsområder*. ELYK. FOU1 rapport
- Gynther, Karsten (red.): *Didaktik 2.0. Læremiddelkultur mellem tradition og fornyelse*. Akademisk Forlag
- Hansen, Jens Jørgen (2009): "Læremiddelvurdering i skolen", i: *Unge Pædagoger* 3/2009
- Hansen, Jens Jørgen (2010): *Læremiddellandskabet. Fra læremiddel til undervisning*. Akademisk Forlag
- Knudsen, Lars Emmerik Damgaard (2007): "Praktik og dannelse: om selvoverskridelser i praktikken", i: *Unge pædagoger*, nr.2, 2007
- Moos, Leif m.fl. (2008): *Relationsprofessioner*. DPU
- Ny lærer i arbejde*, undersøgelse. UC Sjælland. 2011
- Sjøhelle, Dagrun Kibsgaard (2007): *Læringsfællesskab og professionsudvikling. Språklig kommunikasjon på e-forum i desentralisert lærerutdanning*. Trondheim
- Steffensen, Tom (2010): "Web 2.0 medier i danskundervisningen", set på http://www.viden.mobi/index.php?title=Web_2.0_medier_i_danskundervisningen (august 2011)
- von Oettingen, Alexander: "Pædagogiske handlingsteorier i differencen mellem teori og praksis", i: von Oettingen, Alexander og Finn Wiedemann (red.): *Mellem teori og praksis – aktuelle udfordringer for pædagogiske professioner og professionsuddannelser*. Syddansk Universitetsforlag 2007
- Wackerhausen, Steen (2000): "Skoleepidemier, praksisforkalkning", Kvan 70
- Link til bloggen: <http://historiepraktik2009.blogspot.com>

